EDGAR ALLAN POE

Morgue Sokağı Cinayeti

EDGAR ALLAN POE

19 Ocak 1809'da Amerika'nın Boston kentinde doğdu.
1816'da Chelsea'de bir yatılı okula, 1818'de ise daha sonra
"William Wilson" öyküsündeki okula esin kaynağı olacak,
Stoke Newington'daki Manor House School'a
yatılı olarak yazıldı. 1826'nın Şubat ayında
Virginia Üniversitesi'nde Klasik ve Modern Diller bölümüne girdi.
İlk şiir kitabı olan *Tamerlane and Other Poems*'i
(Timurlenk ve Diğer Şiirler) yayımladı.
Edebiyat yarışmalarında birincilikler aldı. Editörlük yaptı.
16 Mayıs 1836'da Virginia Clemm ile evlendi.
"Arthur Gordon Pym'in Öyküsü", "Oval Portre",
"Kızıl Ölümün Maskesi", "Altın Böcek" gibi ünlü öyküleri
dergilerde yayımlandı.
3 Ekim günü bilinci yarı kapalı bir halde bulundu.
7 Ekim 1849'da öldü.

İletişim Yayınları 2695 • İletişim Çocuk Klasikleri 4
ISBN-13: 978-975-05-2532-2
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2018, İstanbul (1. Basım)

YAYINA HAZIRLAYAN Necdet Dümelli
TASARIM Suat Aysu
KAPAK ve İLLÜSTRASYON Seda Mit
İÇ İLLÜSTRASYONLAR Arthur Rackham
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Onat Özlü

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EDGAR ALLAN POE

Morgue Sokağı Cinayeti

SEÇME ÖYKÜLER

ÇEVİREN
HASAN FEHMİ NEMLİ

iletişim

"Morgue Sokağı Cinayeti"nin el yazmasından bir sayfa.

"Usher Malikânesinin Çöküşü"nün yayımlandığı Eylül 1839 tarihli *Burton's Gentleman's Magazine* dergisinin kapağı.

"Maelström'e Düşüş"ün yayımlandığı Mayıs 1841 tarihli *Graham's Magazine* dergisinin kapağı.

MAELSTRÖM'E DÜŞÜŞ

> Tanrı'nın yöntemleri, İlahi düzeninde olduğu gibi Doğada da *bizim* yöntemlerimize benzemez; bizim tasarladığımız modeller büyüklük, derinlik ve anlaşılmazlık bakımından Tanrı'nın, *Democritus'un*[1] *kuyusundan bile daha derin* olan yapıtlarıyla boy ölçüşemez.
>
> – Joseph Glanville

Bir yanı uçurum olan en yüksek kayalığın tepesine varmıştık artık. Yaşlı adam konuşamayacak kadar bitkin görünüyordu; dakikalarca sesi soluğu çıkmadı.

"Yakın zamanlara kadar," dedi sonunda, "bu yollarda size en küçük oğlum kadar kolaylıkla kılavuzluk edebilirdim; ama üç yıl kadar önce başıma öyle bir iş geldi ki, belki hiçbir ölümlünün başına gelmemiştir ya da geldiyse bile sağ kalmadığı için yaşadıklarını anlatamamıştır; altı saat boyunca yaşadığım ölesi-

1 Democritus (MÖ. 1. yüzyıl), "Gerçekte atomlardan ve boşluktan başka bir şey yok," diyen ve "ruh"un bile fiziksel bir varlığı olduğunu ileri süren bir düşünür – Dipnotlar aksi belirtilmedikçe çevirmene aittir.

ye dehşet beni hem ruhen hem bedenen çökertti. Ç*o*k yaşlı olduğumu sanıyorsunuz ama değilim. Kapkara saçlarımın böyle ağarması, kollarımda bacaklarımda derman kalmaması, sinirlerimin bozulması için çeyrek gün yetmişti; öyle ki, şimdi en ufak bir çaba harcasam elim ayağım titremeye başlıyor, bir gölge görsem korkuyorum. Şu küçük uçurumdan bile başım dönmeden bakamadığımı biliyor musunuz?"

Gövdesinin büyük bir bölümü aşağı sarkacak şekilde kendini dikkatsizce kıyıcığına atıverdiği ve sadece kaygan kenarına dayadığı dirsekleri sayesinde aşağı düşmekten kurtulduğu bu "küçük uçurum", altımızdaki kayalık dünyadan yaklaşık beş-altı yüz metre yükseklikte, parlak kara kayalardan dimdik ve pürüzsüz bir uçurumdu. Kıyısına beş-altı metreden fazla yaklaşmaya dünyada razı olamazdım. Gerçeği söylemek gerekirse, arkadaşımın tehlikeli konumundan öylesine heyecana kapılmıştım ki, öfkeyle esen rüzgârın dağı temellerinden sarsacağı düşüncesini boş yere kafamdan atmaya çalışarak yüzükoyun yere kapaklandım ve etrafımdaki çalılara sıkı sıkıya tutundum; bir süre gökyüzüne bile bakmaya cesaret edemedim. Oturup uzaklara bakacak kadar cesaret toplamam epeyce zamanımı aldı.

"Bu kuruntulardan kurtulmalısınız artık," dedi kılavuzum, "biraz önce sözünü ettiğim olayın geçtiği yerin en iyi göründüğü noktanın burası olması nedeniyle ve öykümü anlatırken sahnenin gözünüzün önünde olması için sizi buraya getirdim."

"Biz şimdi," diye kendine has tavrıyla devam etti, "biz şimdi Norveç kıyılarının yakınındayız –altmış sekizinci enlem derecesinde– Nortland ilinde ve iç karartıcı Lofoden bölgesindeyiz. Tepesinde oturduğumuz dağın adı Helseggen'dir, 'bulutlu' anlamına gelir. Şimdi biraz doğrulun, başınız dönüyorsa eğer, otlara tutunabilirsiniz –şöyle– şimdi, şu aşağımızdaki geniş bulut kuşağının ötesine, denize bakın."

Başım dönerek baktım ve aklıma Nübyeli coğrafyacının *Mare Tenebrum*[2] üzerine yazdıklarını getiren mürekkep renkli engin okyanusu gördüm. Gözlerimin önünde, insanın içini kimsenin hayal edemeyeceği kadar acıyla dolduran ıssız bir görüntü uzanıyordu. Şaha kalkmış dalgaların aralıksız çığlıklarla çarpıp köpüklenmesinin iç karartıcı rengini daha bir belirginleştirdiği dışa doğru çıkıntılı korkunç kara uçurumlar, dünyayı çevreleyen surlar gibi, sağa ve sola doğru göz alabildiğine uzanıyordu. Üzerinde bulunduğumuz yarın tam karşısında beş-altı mil uzakta, küçük çıplak bir ada görünüyordu; daha doğrusu etrafını saran vahşi dalgaların kıyılarına çarpıp çatlamasından yeri belli oluyordu. Kıyıya bu adadan iki mil daha yakında, ondan daha küçük, korkunç derecede kayalık ve çıplak bir başka

2 On ikinci yüzyıl Arap bilgini, şair ve gezgin El İdrisi'nin Nübye Coğrafyası (Kuzey doğu Afrika'da Güney Mısır'la Kuzey Sudan'da Nil boyunca uzanan bölge ve eski bir krallık) adlı eserinde sözü edilen Mare Tenebrum, karanlık deniz anlamına gelir. "Gölgeler denizi" de denir.

ada yükseliyordu; çeşitli aralıklarla kara kaya kütleleri adayı çepeçevre kuşatmıştı.

En uzaktaki adayla kıyı arasında, okyanusun görüntüsünde bir olağanüstülük vardı. Tam o esnada karaya doğru esmekte olan güçlü rüzgâr altında, açıklardaki bir yelkenli, teknesinin tamamı sürekli sulara gömülü, çift camadana vurulmuş yan yelkenleriyle faça edip yatmaktaydı. Oysa denizde kısa, hızlı, tedirgin çırpınışlarla her yöne doğru atılan dalgalar dışında düzenli bir kabarma görünmüyordu. Kayaların hemen yakın çevresi dışında çok az köpüklenme vardı.

Konuşmasına kaldığı yerden devam eden yaşlı adam "En uzaktaki adaya," dedi, "Norveçliler Vurrgh Adası derler. Şu ortadaki Moskoe Adası'dır. Kuzeye doğru bir mil ötedeki Ambaaren'dir. Ötedekiler Iflesen, Hoeyholm, Kieldholm, Suarven ve Buckholm'dur. Daha ötedekiler –Moskoe ile Vurrgh arasındakiler– Otterholm, Flimen, Sandflesen ve Skärholm'dur. Bunlar adaların gerçek adları, ama neden hepsine birer ad verme gereği duymuşlar, bunu ne siz anlayabilirsiniz ne de ben. Bir şey duyuyor musunuz? Suda bir değişiklik görüyor musunuz?"

Şöyle böyle on dakikadan beri tepesinde bulunduğumuz Helseggen Dağı'na Lofoden bölgesinin iç tarafından tırmandığımız için, zirveye vardığımızda birdenbire karşımıza çıkana kadar denizi görmemiştik. Yaşlı adam konuşurken giderek şiddetini artıran bir uğultu duydum; Amerikan çayırlarındaki

vahşi buffalo sürülerinin çıkardığı sesleri andırıyordu; aynı anda da denizcilerin deyimiyle *çalkantılı* suların hızla nitelik değiştirerek doğuya doğru ilerleyen bir akıntıya dönüştüğünü fark ettim. Daha ben seyrederken, akıntı muazzam bir hız kazandı. Geçen her saniye, akıntının hızını ve ölçüsüz azgınlığını daha da artırıyordu. Beş dakika içinde Vurrgh Adasına kadar bütün deniz öfkeden kudurdu; ama asıl gürültü Moskoe Adası'yla kıyı arasından geliyordu. Burada karşıt yönlerdeki binlerce akıntıyla üzerinde yol yol izler oluşan deniz birdenbire çılgın bir kasılmayla kabarıyor, kaynıyor, ıslığa benzer sesler çıkarıyor, sayısız dev burgaçlar yapıyor, ancak bir şelaleden dökülen suların erişebileceği bir hızla dönerek doğuya doğru atılıyordu.

Birkaç dakika sonra görüntü tamamen değişti. Denizin yüzeyi genel olarak düzleşip burgaçlar birer birer yok olurken, daha önce gözükmeyen şaşılası büyüklükte köpük çizgileri ortaya çıktı. Bu çizgiler sonunda geniş bir alana yayıldılar ve aralarında birleşerek, artık yatışmaya başlamış burgaçların dönme hareketleriyle daha büyük bir başka burgacın tohumlarını attılar. Oluşmaya başlayan bu burgaç birdenbire ortaya çıkıp bir anda belirginleşerek çapı bir mili aşan bir daire şeklini aldı. Burgacın kenarını, pırıltılı bir serpinti geniş bir kuşak halinde çevreliyordu; ama bu serpintinin tek bir zerresi bile, yaklaşık kırk beş derecelik bir eğimle ufka doğru yükselen, gözün görebildiği en son noktasına kadar pürüzsüz,

kapkara parlak sudan bir duvarın baş döndürücü bir hızla salınarak dönmesiyle oluşturduğu korkunç huninin ağzından içeri girmiyordu. Burgaçtan çığlıkla kükreme arası öylesine korkunç bir ses yükseliyordu ki, görkemli Niagara Şelalesi bile acısını göklere böylesine haykırmamıştır.

Dağ ta temelinden sarsıldı, kayalar sallandı. Kendimi yüzükoyun yere atarak yüreğim ağzımda cılız otlara yapıştım.

"Bu," dedim en sonunda yaşlı adama, "bu, büyük Maelström Burgacı'ndan başka bir şey *olamaz*."

"Öyle diyenler de var," dedi, "biz Norveçliler, şu ortadaki Moskoe Adası'ndan dolayı Moskoe-ström deriz."

Bu burgaç üzerine şurada burada okuduklarım, beni gördüğüm manzaraya pek de hazırlamış değildi. Bu konuda yazılanların belki de en ayrıntılısı olan Jonas Ramus'un yazdıkları, bu tablonun görkem ve dehşetini –ya da seyredenin aklını karıştıran yabanıl ve şaşırtıcı *alışılmamışlık* duygusunu– verebilmekten çok uzaktır. Adı geçen yazarın burgacı nereden ya da ne zaman seyretmiş olduğunu bilmiyorum, ama Helseggen'in zirvesinden ve bir fırtına koptuğu sırada seyretmemiş olduğundan kesinlikle eminim. Gördüğüm manzaranın yarattığı izlenimi vermekten çok uzak da olsa, tasvirlerinin bazı bölümlerini ayrıntılarının hatırına aşağıda veriyorum.

"Lofoden ile Moskoe Adası arasında," diyor Ramus, "suyun derinliği otuz altı kulaç ile kırk ku-

laç arasında değişir; ama öteki tarafta, Ver (Vurrgh) Adası'na doğru derinlik, en sakin havalarda bile bir teknenin kayalara çarpıp parçalanma riskini göze almadan geçemeyeceği kadar azalır. Sular kabardığında, akıntı büyük bir gürültüyle ve hızla Lofoden ile Moskoe arasından içerilere doğru akar; ama denizin büyük bir hızla çekildiği zamanki kükremesiyle en yüksek, en korkunç çağlayanlar bile boy ölçüşemez; bu gürültü birkaç fersah öteden duyulabilir ve oluşan burgaçlar ya da çukurlar öylesine büyük, öylesine derindir ki, çekim alanlarına giren bir geminin dibe çekilerek, kayalara çarpa çarpa paramparça olması kaçınılmazdır; gemi kalıntıları ancak sular durulduğunda yeniden su yüzeyine çıkabilir. Ama suların durulmasına ancak kabarma ve çekilmenin dönüm noktalarında ve sakin havalarda rastlanır. O da topu topu çeyrek saat sürer, sonra sular giderek şiddetini artırmaya başlar yeniden. Akıntının en gürültülü olduğu anda, bir de fırtına öfkesini artırmışsa bir Norveç milinden[3] fazla yaklaşmak tehlikelidir. Birçok kayık, tekne ve gemi dikkatsizlikle akıntının çekim alanına yaklaştığından içine sürüklenmekten kurtulamamıştır. Aynı şey, akıntıya fazla yaklaşan ve akıntının gücüne karşı duramayan balinaların da sık sık başına gelir; o zaman kurtulmak için verdikleri sonuçsuz mücadele sırasındaki inlemelerini ve böğürmelerini tarif etmeye kelimeler yetmez. Bir se-

3 Bir Norveç mili: 8.335 metre.

ferinde Lofoden'den Moskoe Adası'na yüzmeye kalkışan bir ayı akıntıya kapılarak dibi boyladı;[4] öylesine müthiş kükrüyordu ki, kıyıdakiler bile sesini duydular. Koca koca çam ve köknar kütükleri, akıntı tarafından yutulduktan sonra suyun üstüne, parçalanmış ve yüzeylerini kıl bürümüş gibi tiftik tiftik çıkarlar. Bu da denizin dibinin, aralarında kütüklerin sağa sola savrulduğu sivri kayalarla dolu olduğunu gösterir açıkça. Bu akıntıyı, düzenli olarak her altı saatte bir meydana gelen denizin kabarması ve çekilmesi düzenler. 1645 yılının Paskalya'dan önceki ikinci pazar günü sabah erkenden sular öyle bir öfkeyle, öyle bir gürültü ve şiddetle kabarmış ki, kıyıdaki evlerin duvarları yıkılmış."

Suyun derinliğinin burgacın yakınlarında nasıl ölçülmüş olabileceğini aklım almıyordu. "Kırk kulaç" kanalın yalnızca Moskoe ya da Lofoden kıyılarına yakın olan bölümlerinin derinliğidir herhalde. Moskoe-ström'ün ortasının derinliğinin ölçülemeyecek kadar fazla olduğunu anlamak için Helseg-

---

4 Jules Verne'nin *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*'ında şu satırları okuruz: "Denizin yükselmesi zamanlarında Feroe ve Loffoden adaları arasında sıkışan sular korkunç bir basınçla çevreye yayılır. Sular öyle çevrinti yapar ki, hiçbir gemi bunun dışına çıkamaz. [...] Bu dalgalar, çekim gücü 15 kilometrelik bir alana kadar uzanan ve 'Okyanusun göbeği' adı verilen 'Maelstrom'u oluşturur. İçine yalnız gemiler değil, balinalar ve Kuzey Bölgesi'nin ayıları da düşer." [Çev. Ferid Namık Hansoy, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1977, s. 370].

gen'in en yüksek kayasından derin bir uçurumu andıran burgaca şöyle bir göz atmak yeterli. Dağın zirvesinden aşağıdaki uluyan Phlegethon'a[5] bakarken, temiz kalpli Jonas Ramus'un ayılar ve balinalarla ilgili öyküleri inanılması güç şeylermiş gibi anlatışındaki saflığa gülümsemekten kendimi alamıyordum; çünkü bana öyle geliyordu ki, çekim alanına giren en büyük geminin bile, fırtınaya yakalanmış bir tüy gibi, bu ölümcül akıntıya dayanamayarak çabucak dibi boylayacağı gün gibi ortadaydı.

Bu olaya getirilen açıklamalar –okurken bazılarını oldukça akla yakın bulduğumu anımsıyorum– şimdi gözümde farklı ve tamamen yetersiz bir niteliğe bürünmüşlerdi. Genel olarak kabul edilen görüşe göre, bu burgacın da, Feroe Adaları arasındaki daha küçük diğer üç burgacın da "denizin kabarması ve çekilmesi sırasında, yükselen suların geri dönerken önlerinde bir set görevi gören kayalar üzerinden bir çavlandan dökülüyor gibi dökülmesiyle oluşan dalgaların çarpışmasından başka bir nedeni yoktur; sular ne kadar yükselmişse düşüş yüksekliği o kadar büyük olur ve bunun doğal sonucu olarak da, muazzam emiş gücü daha küçük çaptaki deneylerle yeterince bilinen çevrinti ya da burgaç oluşur." Bunlar *Encyclopædia Britannica*'nın ifadesi. Kircher ve daha başkaları, Maelström kanalının ortasında yerküreyi delen ve diğer ucu çok uzaklarda bir yere çı-

5 Yunan mitojisinde Hades ülkesinin (cehennemin) ateşten ırmağı.

kan bir uçurum olduğunu düşünmektedirler. Bu çıkış noktasının Botni Körfezi'nde[6] olduğu, bir defasında oldukça kesin bir dille ifade edilmiştir. Safsata gibi gelse de, olayı izlerken aklıma en çok yatan bu görüşü kılavuzuma açtığımda, kendisi bu fikirde olmamakla birlikte, Norveçlilerce genel olarak kabul gördüğünü söylemesine oldukça şaşırdım. İlk açıklama tarzını ise anlayamadığını açıkça itiraf etti; ben de bu konuda onunla aynı fikirdeydim, çünkü bu açıklamalar kâğıt üzerinde çok inandırıcı görünse de, uçurumun gürültüsü karşısında anlaşılmaz, hatta saçma düşüncelere dönüşüyordu.

"Suların nasıl burgaç yaptığını artık yeterince gördünüz," dedi yaşlı adam, "şimdi isterseniz şu kayanın rüzgâr almayan tarafına sürünelim, orası denizin gümbürtüsünü keser; Moskoe-ström hakkında bazı şeyler bildiğimden kuşkuya yer bırakmayacak bir öykü anlatacağım size."

Dediği gibi kayanın arkasına yerleştim, o konuşmasını sürdürdü.

"Bir zamanlar, iki erkek kardeşimle benim, aşağı yukarı yetmiş ton yük çekebilen uskuna donanımlı bir yelkenlimiz vardı; Moskoe'nin ötesinde, Vurrgh yakınlarındaki adalar arasında onunla balığa çıkmayı âdet edinmiştik. İnsan böyle bir serüvene atılacak kadar yürekliyse ve zamanını da iyi seçmişse, denizdeki bütün güçlü burgaçların yakınında bol balık ya-

6 Baltık Denizi'nin İsveç ile Finlandiya arasında kalan uzantısı.

kalayabilir; ama bütün Lofoden sahilinde her gün adalara balığa giden, dediğim gibi, sadece biz üçümüzdük. Herkesin balık tuttuğu avlanma yerleri güneyde, oldukça aşağılardadır. Bu balık yataklarında günün her saatinde büyük bir tehlikeye atılmadan balık tutulabilir, dolayısıyla herkes buralara gitmeyi yeğler. Ama burada kayaların arasında belli noktalarda balık yalnızca çok çeşitli değil, aynı zamanda çok da boldur; öyle ki, çoğu kez bir tek günde ihtiyatlı bir teknenin bütün bir hafta boyunca tutabildiğinden daha çok balık tutardık. Kısacası tehlikeli bir borsa oyunu haline getirmiştik bunu: Hayatımızı riske atmamız emeğin, cesaretimizse sermayenin yerine geçiyordu.

Yelkenlimizi buradan beş mil kadar yukarıda sahildeki küçük bir koyda tutar, iyi havalarda on beş dakikalık dinginlik anından yararlanarak çukurun oldukça yukarılarından Moskoe-ström ana akıntısını geçerek Otterholm ya da Sandflesen yakınlarında anaforun pek o kadar güçlü olmadığı bir yerlerde demir atardık. Sular yeniden durulduğunda eve dönmek üzere demir alıncaya kadar burada beklerdik. Gidip dönüşümüz için –dönüşte bizi yarı yolda bırakmayacağından emin olduğumuz– yandan esen devamlı bir rüzgâr olmadıkça asla yola çıkmazdık ve bu konudaki tahminlerimizde de pek yanılmazdık. Altı yıl boyunca topu topu iki defa, bizim buralarda pek de görülen bir durum olmayan dingin bir hava yüzünden, demir attığımız yerde gecelemek zorun-

da kaldık. Bir defasında da demir atar atmaz başlayan ve kanal sularını, geçmeyi düşünemeyeceğimiz kadar kabartan bir fırtına yüzünden hemen hemen bir hafta olduğumuz yerde beklemek zorunda kalmıştık; neredeyse açlıktan ölüyorduk. Bir şans eseri bizi Flimen Adası'nın rüzgâr almayan tarafına sürükleyerek kurtaran sayısız gelgeç akıntıdan birine girmemiş olsaydık, bu defa açık denize sürüklenmemiz işten bile değildi, çünkü anaforlarla oradan oraya öylesine şiddetle savruluyorduk ki, teknemiz sonunda demir taramaya başlamıştı.

Size 'bu balık yatağında' karşılaştığımız tehlikelerin binde birini bile anlatamam –iyi havalarda bile insanın bulunmak istemeyeceği kadar berbat bir yerdir– bu tehlikeli geçiti kazasız belasız aşmanın her zaman bir yolunu bulduysak da ne zaman suların durulmasının bir dakika ilerisinde ya da gerisinde olsak yüreğim ağzıma gelirdi. Rüzgâr bazen yola çıkarken düşündüğümüz kadar güçlü olmazdı, o zaman akıntı yelkenlinin idaresini zorlaştırırken istediğimizden daha yavaş yol alırdık. Büyük ağabeyimin on sekiz yaşında bir oğlu vardı, benim de güçlü kuvvetli iki erkek çocuğum. Bu çocukların böyle zamanlarda, kürek kullanmada, sonra da balık tutmada bize büyük yararları dokunabilirdi, ama kendi yaşamlarımızı tehlikeye atıyor olmakla birlikte gençleri tehlikeye atmaya gönlümüz razı olmuyordu, çünkü kabul etmek gerekir ki atıldığımız tehlike çok ama çok büyüktü.